

STUDIA NAUK TEOLOGICZNYCH
TOM 3 – 2008

DOI 10.24425/snt.2008.133795

KS. ROMAN BARTNICKI

TEOLOGIA UNIWERSYTECKA W WARSZAWIE
(REFLEKSJE NAD SPECYFIKĄ
TEOLOGII W WARSZAWIE)

Teologia uniwersytecka w Warszawie ma długą i bogatą historię. Jej dzieje rozpoczęły się wraz z utworzeniem Królewskiego Uniwersytetu Warszawskiego w 1816 r., na którym od początku istniał Wydział Teologiczny. Choć powstał równocześnie z uniwersytetem, ma dłuższą od niego historię. Gdy w ramach represji po powstaniu listopadowym, w 1832 r. Uniwersytet został zamknięty, działalność Wydziału Teologicznego była kontynuowana w Seminarium Głównym (utworzonym w 1825 r.), a następnie w Akademii Duchownej Rzymsko-Katolickiej (1835–1867). W odnowionym w 1915 r. Uniwersytecie Warszawskim, od 1918 r. obecny jest Wydział Teologii Katolickiej. Po przerwie podczas okupacji hitlerowskiej (1939–1945), Wydział Teologiczny do 1954 r. działał na Uniwersytecie Warszawskim, w latach 1954–1999 w Akademii Teologii Katolickiej, a od 1999 r. – na Uniwersytecie Kardynała Stefana Wyszyńskiego.

Opis organizacji studiów doktoranckich i magisterskich powinien ukazać specyfikę warszawskiej teologii.

I. ORGANIZACJA STUDIÓW DOKTORANCKICH (DRUGIEGO
I TRZECIEGO CYKLU WEDŁUG *SAPIENTIA CHRISTIANA*)

Wydział Teologiczny UKSW organizuje studia na kierunku teologia zgodnie z przepisami kościelnymi zawartymi zwłaszcza w Konstytucji Apostolskiej *Sapientia christiana* z 15 kwietnia 1979 r., oraz przepisami państwowymi, szczególnie z ustawą *Prawo o szkolnictwie wyższym* (27 lipca 2005), ustawą *O stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki* (14 marca 2003), z *Rozporządzeniem Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego w sprawie studiów doktoranckich prowadzonych przez jednostki organizacyjne uczelni* (19 grudnia 2006), z uwzględnieniem standardów kształcenia dla kierunku teologia. Standardy przewidują dla teologii rzymskokatolickiej jednolite studia magisterskie.

Odpowiadają one studiom cyklu pierwszego, podstawowego, przewidzianego w *Sapientia christiana*. W ramach studiów doktoranckich w UKSW realizowane są dwa cykle przewidziane przez *Sapientia christiana*: cykl drugi, specjalistyczny, trwający dwa lata, oraz cykl trzeci.

Aktualna organizacja studiów teologicznych w UKSW spełnia wymagania kościelne i państwowe. Wskazania Konstytucji Apostolskiej *Sapientia christiana* realizowane są poprzez prowadzenie studiów teologicznych na trzech poziomach: przygotowujących do magisterium (jednolite studia magisterskie), do kanonicznego licencjatu i do doktoratu (w ramach studium doktoranckiego). Cykl drugi nazwany jest w *Sapientia christiana* specjalistycznym. Na tym poziomie Wydział Teologiczny UKSW oferuje rozbudowane studia w piętnastu specjalnościach: bibliistyka, teologia fundamentalna, teologia dogmatyczna, teologia moralna, teologia duchowości, teologia ekumeniczna, liturgika, katechetyka, homiletyka, teologia pastoralna, misjologia, religiologia, teologia środków społecznego przekazu, teologia apostołatu, teologia rodziny. Podczas studiów licencjackich w rozumieniu kościelnym (czyli podczas pierwszych dwóch lat studiów doktoranckich kończących się egzaminem licencjackim) na każdej specjalności obowiązuje 20 godzin zajęć tygodniowo, na katechetyce 22 godziny, na teologii biblijnej 24 godziny. Na trzecim roku studiów doktoranckich obowiązuje 10 godzin zajęć tygodniowo, a na czwartym roku – 4 godziny.

II. ORGANIZACJA JEDNOLITYCH STUDIÓW MAGISTERSKICH (CYKL PIERWSZY WEDŁUG *SAPIENTIA CHRISTIANA*)

Specyfiką studiów teologicznych w UKSW jest prowadzenie specjalności już podczas pierwszego cyklu kształcenia, czyli w czasie studiów magisterskich. W chwili obecnej na studiach w Warszawie mamy pięć specjalności: teologia ogólna, misjologia, edukacja medialna i dziennikarstwo, teologia kultury, specjalizacja nauczycielsko-katechetyczna. Od 1 października 2009 r. ma być zorganizowana nowa specjalność: turystyka krajów biblijnych. W Instytucie Teologicznym w Radomiu prowadzone są ponadto dwie specjalności: kapłańska – dla alumnów Seminarium Duchownego oraz katechetyczno-pastoralna – dla świeckich. Na każdej z wymienionych specjalności wykładane są wszystkie przedmioty przewidziane przez Konstytucję Apostolską *Sapientia christiana* i spełnione są standardy kształcenia dla kierunku teologia. Przedmioty ściśle teologiczne wykładane są jednak w różnym zakresie ilościowym.

Spośród istniejących obecnie specjalności najstarszą jest teologia ogólna. Wykładana jest na niej klasyczna teologia, o poszerzonym programie. Przedmioty dzielą się na trzy grupy: tzw. kanon, czyli podstawowe przedmioty ogólnoteologiczne, program rozszerzony oraz przedmioty fakultatywne.

Przedmioty z zakresu programu rozszerzonego oraz przedmioty fakultatywne poszerzają wiedzę z przedmiotów należących do kanonu. Od trzeciego roku, poprzez wybór seminarium naukowego, możliwe jest ukierunkowanie zainteresowań studenta. Wybierać można spośród wszystkich specjalności drugiego i trzeciego cyklu.

Aby ułatwić zdobycie uprawnień do nauczania religii w szkołach, od roku akademickiego 2007/2008 uruchomiona została specjalizacja nauczycielsko-katechetyczna. Ściśle biorąc jest to specjalizacja w ramach specjalności teologii ogólnej. W programie rozszerzonym oferuje ona szereg przedmiotów z katechetyki, pedagogiki, psychologii, itp., koniecznych do zdobycia uprawnień nauczycielskich. Zajęcia odbywają się w takim czasie, by także studenci innych specjalności mogli w nich uczestniczyć.

Na dwóch specjalnościach Instytutu Teologicznego w Radomiu: kapłańskiej i katechetyczno-pastoralnej realizowany jest pełny program teologii ogólnej w wersji rozszerzonej. Kandydaci do kapłaństwa zaliczają dodatkowo przedmioty przygotowujące do pełnienia funkcji kapłańskich (np. śpiew, ceremonie, więcej liturgiki, homiletyka). Studia trwają sześć lat. Na specjalności katechetyczno-pastoralnej, przeznaczonej dla świeckich, dodatkowo studiuje się przedmioty katechetyczne i pastoralne.

Od 1969 r. istnieje na Wydziale Teologicznym specjalność misjologia. Studia zorganizowane są w tej chwili w ten sposób, że obowiązuje zaliczenie wszystkich przedmiotów ogólnoteologicznych (czyli tzw. kanonu), ale w mniejszej liczbie godzin niż na teologii ogólnej. Obok nich wykładane są przedmioty misjologiczne. Dotyczą one m.in. historii działalności misyjnej w różnych krajach świata, metod stosowanych przez misjonarzy, teologii działalności misyjnej, inkulturacji Kościoła w krajach pozaeuropejskich, historii religii, ze szczególnym uwzględnieniem nowych, synkretycznych [para]religii. Przedmiotem zainteresowań badawczych i dydaktycznych są także społeczeństwa pierwotne krajów rozwijających się, ich życie religijne. Celem badań i wykładów jest nie tylko przekazywanie i pogłębianie wiedzy teoretycznej, lecz także przygotowanie do pracy na misjach i na rzecz misji.

Utworzenie na Wydziale Teologicznym ATK w 1992 r. Sekcji Teologii Środków Społecznego Przekazu było wyjściem naprzeciw potrzebom Kościoła. Głównym motywem utworzenia była realizacja postulatu Soboru Watykańskiego II, by tworzyć „szkoły, fakultety i instytuty” kształćące aktualnych oraz przyszłych dziennikarzy „w duchu chrześcijańskim” (*Inter mirifica*, a. 15). II Polski Synod Plenarny w końcowym dokumencie pt. *Ewangelizacja kultury i środków społecznego przekazu*, w artykule 27 stwierdza: „Ewangelizacja przez media oraz formacja dziennikarzy i innych specjalistów uznawana jest za jedno z podstawowych zadań Kościoła”. W artykule 50 tegoż dokumentu mamy stwierdzenie:

„Od kilku lat Kościół w Polsce kształci dziennikarzy w Katolickim Uniwersytecie Lubelskim, w Uniwersytecie Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie oraz w Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie i Papieskim Wydziale Teologicznym we Wrocławiu”.

1 października 2002 r. Sekcja Teologii Środków Społecznego Przekazu została przekształcona w Instytut Edukacji Medialnej i Dziennikarstwa. Zmieniła się także nazwa specjalności, która obecnie brzmi: edukacja medialna i dziennikarstwo. Na trwających pięć lat studiach wykładane są: historia filozofii, logika, teoria poznania, psychologia oraz wszystkie dyscypliny teologiczne, a mianowicie: Pismo Święte: wstęp i egzegeza, teologia fundamentalna, teologia dogmatyczna, teologia moralna, teologia duchowości, teologia ekumeniczna, religiologia, teologia pastoralna, liturgia, katechetyka, historia Kościoła, patrologia, archeologia, katolicka nauka społeczna, prawo kanoniczne. Przedmioty te są obowiązkowe; wykładane są w większej liczbie godzin od przewidywanej przez standardy kształcenia dla kierunku teologia. Dodatkowo w programie są przedmioty medialno-dziennikarskie: historia mediów i dziennikarstwa, media w Polsce, klasyki dziennikarstwa, misja i osobowość dziennikarza, kultura i stylistyka języka dziennikarskiego, sacrum w mediach, kulturotwórcza funkcja dziennikarstwa, techniki komputerowe, teorie komunikowania społecznego, retoryka i krytyka, edukacja medialna w szkole, etyka dziennikarska, podstawy dziennikarstwa telewizyjnego, formy realizacyjne w telewizji, informacja i reportaż prasowy, wywiad i publicystyka radiowa, publikowanie w Internecie, nowoczesne edytorstwo, nowoczesne technologie w dziennikarstwie, język reklamy, pedagogika mediów, prawo prasowe i autorskie, systemy portalowe, dziennikarstwo a kultura. W Instytucie Edukacji Medialnej i Dziennikarstwa, w ramach specjalności edukacja medialna i dziennikarstwo funkcjonuje sześć specjalizacji: prasowa, radiowa, telewizyjna, reklamowa, internetowa, medialno-edukacyjna (nauczycielska). Student obowiązany jest zaliczyć dwie.

Warto dodać, że źródłem badań i przedmiotem refleksji teologicznej w pracach magisterskich, licencjackich i doktorskich pisanych w Instytucie Edukacji Medialnej i Dziennikarstwa są przede wszystkim dokumenty Kościoła o mediach i dziennikarstwie, jak np. encyklika Piusa XII o filmie, radiu i telewizji *Miranda prorsus* (1957), Dekret Soboru Watykańskiego II o środkach przekazywania myśli *Inter mirifica* (1963), instrukcje pastoralne Papieskiej Rady ds. Środków Społecznego Przekazu: *Communio et progressio* (1971), *Aetatis novae* (1992), *Etyka w reklamie* (1997), *Etyka w środkach przekazu* (2000), *Kościół a Internet* (2002), *Etyka w Internecie* (2002), coroczne papieskie *Orędzia na Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu* (od 1967), a zwłaszcza bardzo liczne wypowiedzi Jana Pawła II. Tematy prac dyplomowych w Instytucie Edukacji Medialnej i Dziennikarstwa dotyczą różnych aspektów funkcjonowania i oddziaływania mass mediów, kształtowania opinii publicznej, religijnych i ekle-

zjalnych treści dziennikarstwa prasowego, radiowego i telewizyjnego, etyki dziennikarstwa, reklamy, marketingu i *public relations* oraz Internetu jako narzędzia i nowego forum ewangelizacji.

Absolwenci Instytutu Edukacji Medialnej i Dziennikarstwa powinni znać teologię i Kościół, a jednocześnie posiadać umiejętności dziennikarskie. Powinno im to ułatwić start w życie zawodowe. Utworzenie tej specjalności było wyrazem dążenia do pewnej profesjonalizacji teologii dla świeckich, czyli realizacji programu studiów teologii w połączeniu z określonym programem zawodowym, np. dziennikarskim czy medialno-edukacyjnym (nauczycielskim). To właśnie czyni Instytut Edukacji Medialnej i Dziennikarstwa – przygotowuje teologów-dziennikarzy, teologów-nauczycieli edukacji medialnej, teologów-ewangelizatorów medialnych, teologów-rzeczników prasowych, teologów-pracowników reklamy, marketingu i *public relations*, jednym słowem ludzi mediów o formacji teologicznej, etycznej, chrześcijańskiej.

Tak więc w Instytucie Edukacji Medialnej i Dziennikarstwa uprawiana jest i rozwijana teologia środków społecznego przekazu – dyscyplina nowa, ale ważna i potrzebna we współczesnym Kościele.

Na koniec zasadnicza uwaga: takiej formacji teologiczno-chrześcijańskiej przyszłych ludzi mediów i dziennikarstwa nie zapewnią studia dziennikarskie na innym wydziale niż teologiczny! Właśnie w Instytucie Edukacji Medialnej i Dziennikarstwa studiuje się i wykłada teologię i dziennikarstwo o profilu chrześcijańskim, tzn. uwzględniające chrześcijańską aksjologię. Nie ma zaś wątpliwości, jak bardzo potrzebni są dziś ewangelizatorzy medialni – na wzór Jana Pawła II, „Papieża mediów”!

1 października 2005 r. utworzona została Sekcja Teologii Kultury, która od 1 września 2008 r. przyjąć ma formę Instytutu Wiedzy o Kulturze ze specjalnością „teologia kultury”. Utworzenie tej sekcji było odczytaniem znaków czasu: Sobór Watykański II, a następnie Jan Paweł II podkreślał wielorakie związki Kościoła z szeroko rozumianą kulturą humanistyczną. Zadaniem nowej sekcji, a od 1 września 2008 r. instytutu, jest refleksja naukowa nad związkami chrześcijaństwa i teologii z kulturą. Kształcąc studentów, ma przekazać im podstawy teologii i wiedzy o kulturze, wyrobić wrażliwość na kulturę chrześcijańską, nauczyć umiejętności rozwijania i upowszechniania wartości kulturowych, zwłaszcza chrześcijańskich, w różnych środowiskach.

W programie studiów magisterskich wykładane są wszystkie przedmioty filozoficzne i teologiczne przewidziane przez Konstytucję Apostolską *Sapientia Christiana* (w zmniejszonym wymiarze godzin) oraz spełnione są standardy dla kierunku teologia. Ponadto wykładane są przedmioty z wiedzy o kulturze, takie jak: antropologia kultury, socjologia kultury, psychologia kultury, kultura polityczna; antropologia słowa; historia kultury i sztuki europejskiej, historia teatru, folklorystyka; zarządzanie kulturą, rynek sztuki, animacja kultury; nowe media kultury, współczesne nurty kulturowe, reklama w kulturze, podstawy prawne kultury itp.

Podobną strukturę będzie miała uruchamiana od 1 października 2009 r. specjalność „turystyka krajów biblijnych”. Obok przedmiotów wymaganych przez Konstytucję *Sapientia christiana* planuje się włączenie do programu studiów przedmiotów związanych z krajami biblijnymi oraz z organizacją ruchu pielgrzymkowego i turystycznego, np. geografia i topografia krajów biblijnych (Izrael, Mezopotamia i Syria, Egipt, Azja Mniejsza i Grecja), archeologia biblijna, historia biblijna, religioznawstwo (religia biblijnego Izraela, judaizm rabiniczny), miejsca święte, Jana Pawła II „geografia zbawienia”, instytucje biblijne, zjawisko pielgrzymowania w Biblii, organizacja i funkcjonowanie ruchu turystyczno-pielgrzymkowego, psychologia grupy, pierwsza pomoc, język angielski/włoski rozszerzony, podstawy języka hebrajskiego (biblijnego i współczesnego), podstawy języka greckiego i języka łacińskiego.

III. WNIOSKI

W przyszłości Wydział Teologiczny powinien z jednej strony dbać o wysoki poziom specjalności teologii klasycznej, a z drugiej starać się o to, by nowe specjalności były jeszcze bardziej atrakcyjne. Teologia klasyczna uprawiana jest w UKSW w Instytucie Teologii. Za trzon teologii uważam zwłaszcza biblistykę, teologię fundamentalną, teologię dogmatyczną, teologię moralną. Należy wspierać powstawanie prac doktorskich i habilitacyjnych z tych specjalności i to także prac teoretycznych, na wysokim poziomie, uwzględniających osiągnięcia teologii światowej, czyli pisanych z wykorzystaniem literatury obcojęzycznej. Ze względu na praktyczne potrzeby Kościoła wśród pozostałych specjalności teologii klasycznej należałoby wspierać szczególnie rozwój liturgiki i katechetyki. Od studenta teologii w zachodniej Europie oczekuje się, że będzie on potrafił nie tylko korzystać z tekstów w języku łacińskim, lecz także będzie znał na tyle język grecki, by podczas egzegezy Nowego Testamentu przeprowadzać ją na tekście oryginalnym, a w podstawowym stopniu poznać także język hebrajski. Dlatego dla tych, którzy nie ukończyli gimnazjum klasycznego, organizuje się rok wstępny, podczas którego uczą się tych trzech języków starożytnych. Niestety, nie osiągamy tych standardów!

Ze względu na dobro studentów i przygotowanie ich do przyszłej pracy zawodowej, należy wzmacniać nowe specjalności, do których należą: edukacja medialna i dziennikarstwo, teologia kultury, turystyka krajów biblijnych. Nie ma możliwości zatrudnienia tak wielu absolwentów teologii jako nauczycieli religii. Trzeba ich tak przygotować, by mogli znaleźć pracę w innych sektorach: w edukacji medialnej, mass mediach, w placówkach kultury. Ważna jest również refleksja naukowa nad rolą środków społecznego przekazu i nad związkami pomiędzy teologią i kulturą. Na uniwersytecie powinno być miejsce dla *vetera et nova*, dla teologii tradycyjnie przekazywanej i rozwijanej i dla nowych prób jej uprawiania.

Theology at University in Warsaw (The reflection on the specificity of the theology in Warsaw)

Summary

The organization of graduate and postgraduate studies at the Faculty of Theology of the Cardinal Stefan Wyszyński University in Warsaw reveals the specificity of the theology in Warsaw. In the future, the Faculty of Theology should pay a special attention to the high level of the specialisations within the scope of the classical theology, but on the other hand should care about new specialisations, which should be more attractive.

Biblical studies, fundamental theology, dogmatic theology, moral theology are at the very heart of theology. It is necessary to foster doctoral and habilitation thesis in the field of these specialisations and to care for their high, world-class level. Considering the needs of the Church, the development of the liturgical studies and catechetical studies needs to be supported.

As far as future career opportunities for graduates of the Faculty of Theology are concerned, new specializations should be promoted, such as media education and journalism, theology of culture, tourism in biblical countries. A scientific reflection on the role of mass media and on the relations between theology and culture is also very important. There should be place for *vetera et nova* at university, for the theology conceived in the traditional way and for attempts at practising theology in a new way.

Słowa kluczowe: specyfika warszawskiej teologii, teologia klasyczna, nowe specjalności teologiczne

Key words: specificity of the theology in Warsaw, classical theology, new theological specialisations